

**SPECIALNO PEDAGOŠKA DEJAVNOST
ZA PRILAGOJENI IZOBRAŽEVALNI PROGRAM Z
ENAKOVREDNIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM
ZA SLEPE IN SLABOVIDNE**

ORIENTACIJA IN MOBILNOST

Avtorja besedila:

**Stane Florjančič
Mirjana Hafnar**

OPREDELITEV PREDMETA:

Predmet Orientacija in mobilnost je temeljnega pomene za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih, ker ublaži in odpravlja posledice senzorne motnje v smislu odpravljanja gibalne oviranosti in zoženja socialnih situacij in stikov. Osnovni cilj predmeta je v smislu samostojnega in varnega gibanja usposobiti vsakega slepega oz. slabovidnega otroka.

Je individualna oblika usposabljanja za slepe učence in učence z minimalnim vidom. Učenci osvojijo predstave v prostoru in se naučijo samostojnega gibanja s treningom preostalih čutil. Vaje in treningi so postopni od predšolskega obdobja do zaključka šolanja in tudi kasneje.

Splošni cilji predmeta orientacije in mobilnosti:

- da se usposobijo v gibanju, obvladovanju svojega telesa, prostora in širšega okolja,
- se usposobijo za čimbolj samostojno življenje,
- posebej razvijajo in urijo čutila (tip, voh, sluh, čutilo za toploto, ravnotežje in gibalne občutke),
- razvijajo si občutek varnosti, samozavesti in samopodobe,
- postajajo bolj motivirani za samostojno hojo s pripomočki,
- vzpostavljajo stik z okoljem na čimbolj naraven način,
- usposabljujejo se za zavesten in aktiven odnos do okolja in v medsebojnih človeških odnosih,
- usposobijo se za čim bolj samostojno in neodvisno življenje od okolja,
- razvijajo si grobo in fino motoriko,
- pridobivajo si znanja za uspešno komunikacijo,
- razvijajo in urijo si spomin, večajo koncentracijo in utrjujejo samostojnost in zanesljivost pri opravljanju vsakodnevnih opravil.

Operativni cilji in predlagane vsebine:

Razumevanje okolja:

shema telesa, spoznavanje predmetov v okolju, spoznavanje nespremenljivega okolja, spoznavanje premičnih predmetov, spoznavanje predmetov, ki se gibljejo, spoznavanje raznih lastnosti tal, dojetanje šumov in zvokov, dojetanje raznih vonjav in toplotnih vtisov.

Urjenje čutil:

- sluh (zvok, šum, odmev, zvočne sence),
- tip (roka, noga, obraz in posredovanje tipne zaznave),
- vonj (prepoznavanje različnih vonjav, prepoznavanje prostorov glede na namembnost),
- toplotni vtisi (vpliv vremena),
- občutek za gibanje in ravnotežje.

Tehnika gibanja:

- hoja z videčim spremljevalcem,
- samostojna hoja brez pripomočkov,
- samostojna hoja s palico in drugimi pripomočki.

Preizkus spretnosti in znanja, ki jih pričakujemo od slepega:

- prilagoditev videčemu spremljevalcu (tehnika vodenja),
- tehnika samostojnega gibanja in hoja brez palice in drugih pripomočkov,
- sposobnosti gibanja in orientacija v znanih prostorih in znanem ožjem okolju,
- uporaba preprostih zemljevidov in načrtov za slepe.

Orientacija in gibanje v prostoru:

- privajanje na promet,
- privajanje na cestne razmere,
- označevanje smeri udeležencev v prometu,
- lokalizacija šumov in zvokov v prometu,
- lega predmetov v okolici.

Dolga palica in njena uporaba v prostoru (zgradbi):

- seznanitev z dolgo palico,
- drža palice,
- diagonalna tehnika hoje z dolgo palico,
- nihalna (drsna) tehnika hoje z dolgo palico,
- način nošenja in shranjevanje dolge palice,
- način hoje z dolgo palico po stopnicah in skozi vrata,
- izogibanje ovir,
- hoja po vodilnih črtah,
- hoja z dolgo palico po navodilih v znani zgradbi,
- način hoje z dolgo palico v neznani zgradbi.

Orientacija - hoja z dolgo palico zunaj na prostem:

- mirna mestna četrt,
- prečkanje prehoda za pešce,
- hoja vzdolž zelo prometne ceste,
- prečkanje ulice v križišču, kjer ni semaforja,
- prečkanje ulice v križišču s semaforjem (tudi zvočni semafor),
- vaje v prometnem - trgovskem delu mesta,
- vaje v neznanem delu mesta,
- uporaba mestnega prometa (avtobus, taxi, vlak),
- premičnih stopnic dvigal.

Orientacija v raznih institucijah (SŠ, fakultete, knjižnice):

- pot do institucije in vrnitev,
- orientacija od vhoda do delovnega mesta oziroma učnega mesta, sedeža,...
- orientacija na delovnem mestu (prostor in delovna sredstva),
- spoznavanje sodelavcev,
- orientacija v odmoru (restavracija, WC),...

Prosvetljevanje okolja:

- svojci, prijatelji, sosedje, sokrajani,...

Specialno-didaktična priporočila:

Orientacija in mobilnost je individualna oblika pouka za slepe in močno slabovidne učence. Za vsakega učenca se mora izdelati individualni program.

Slepi in močno slabovidni učenci nimajo ustreznih predstav ali pa so te pomanjklive, zato je pri njih močno ali delno zmanjšana sposobnost orientacije in mobilnosti. Ustvariti si morajo čim več in čim bolj jasnih in popolnih predstav na osnovi predhodnih zaznav. To dosežemo z načrtnim urjenjem čutil in sprotnim tolmačenjem čutnih zaznav.

Pri pouku orientacije in mobilnosti se učenci naučijo ocenjevati in obvladovati ovire in spoznavati ovire v okolju. Pridobivajo prostorske predstave. Te kasneje preverjajo s samostojnim gibanjem. Potek vaj je metodično zasnovan od lažjega k težjemu in postopnosti. Z vajami začnemo v znanem okolju (dom šola, vrtec). Pridobljena znanja uporabi slep učenec v neznanih prostorih in neznanem okolju (stanovanjske zgradbe, uradi, prometna sredstva,...). Pri učencih, ki imajo še nekaj vida, skušamo z vajami izboljšati sposobnost gledanja in uporabo preostalega vida pri hoji. Urimo tudi taktilno, kinestetično in akustično zaznavanje. Orientacija in mobilnost sta namenjeni predvsem obvladanju prostora. Gre za popolno orientacijo v igralnem in šolskem okolju, v stanovanju, v razredu, na cesti, v domačem kraju. Učenec se navaja na uporabo pripomočkov za samostojno gibanje (dolga palica, elektronski pripomočki,...).

Orientacija in mobilnost temeljita na sposobnostih čutnega zaznavanja in gibalnih sposobnostih. Povezana pa je tudi z intelektualnimi zmogljivostmi slepega učenca. Večjo sposobnost samostojnega gibanja imajo slepi učenci, ki so vzpostavili pristen čustven stik s starši, učitelji in drugimi osebami. Učenci, ki so lepo sprejeti pridobijo občutek varnosti in dovolj vzpodbud za aktivno raziskovanje okolja.

Učenec osvaja predstavo okolja z opisovanjem, z gibanjem po prostoru, s pomočjo tipnih maket in reliefnih skic. Pri pouku orientacije in mobilnosti se seznanjajo s specialnimi pripomočki za slepe (ure, kompas, zvoneča žoga, reliefni tlorisi in globus) in njihovo uporabo.

Tehnični pripomočki (palica, senzorska očala, pes vodnik,...) olajšajo samostojno gibanje in hojo. Vsi pripomočki omogočajo večje območje varnega gibanja. Dopusčajo tudi natančnejšo lokalizacijo predmetov. Omogočajo zaznavo predmetov in zaprek ne glede na pogoje okolja in vremena (sneg, močan hrup, jarek, zabojujnik za smeti, korito za rože,...)

Standardi znanja in ocenjevanje:

Učenci, ki so vključeni k pouku orientacije in mobilnosti so zelo različni glede na vid, sposobnosti, izkušnje, spretnosti, pridobljene navade,... Vse to mora učitelj upoštevati in postopoma izvajati individualiziran program, ki ga tudi sproti aktualizira, izpopljuje in dopolnjuje.

Učitelj orientacije in mobilnosti postavlja standarde znanja tako, da jih učenci med poukom orientacije in mobilnosti lahko dosežajo. Ob osvojenih znanju učencem izrazimo priznanje in jih s tem stimuliramo in vzpodbujamo k še večji aktivnosti pri smostojni hoji in orientaciji. Vrednotenje uspešnosti izvajanja IP se ocenjuje opisno v vsakem ocenjevalnem obdobju.

Didaktično – rehabilitacijski pripomočki:

Primerno opremljen kabinet za orientacijo in mobilnost:

- bela palica (navadna, zložljiva, teleskopska,...),
- ultrazvočna palica,
- ultrazvočna očala,

- zvočni semaforji,
- zvočni sistemi za prepoznavanje postajališč mestnega prometa,
- sistemi talnih oznak (tipni in barvno kontrastni),
- učni poligoni,
- pes vodnik za slepe,
- reliefni ali povečani načrti poti, mesta,...
- folije za pozitivno risanje,
- makete, modeli za slepe,
- različni kasetofoni,
- magnetofoni,
- diktafoni,
- CD playerji,
- Walkmani.

Spoznati se mora tudi s pripomočki za slepe v vsakdanjem življenju:

- indikator tekočina,
- indikator svetlobe,
- barvni tester,
- distančnik za rezanje kruha, salame,
- osebne tehtnice (govoreče ali s tipno skalo),
- kuhinjske tehtnice,
- timer za nastavitev časa,
- osebni termometer,
- barometer,
- higrometer,
- kalkulator (zvočni, žepni, namizni,...),
- govoreče ure (ročne, budilke, stenske,...),
- braillove ure,
- kompas,
- metri,
- natiči za ključne,
- merilec denarja,
- šablone za podpisovanje,
- žoge,
- tandem kolesa,...

Medpredmetna povezovanja:

Aktivnosti, ki jih učenci izvajajo pri pouku orientacije in mobilnosti, so tesno povezane s predmeti specialnega usposabljanja. Prav tako pa tudi z vsemi predmeti predmetnika devetletne osnovne šole.

Posebno pa še s predmeti: geografijo, likovno, tehnično, športno in gospodinjsko vzgojo ter vsemi rekreativnimi dejavnostmi izven pouka.

Kadrovski pogoji:

Za poučevanje predmeta orientacije in mobilnosti mora imeti učitelj – tiflopedagog izobrazbo po zakonu, opravljen pa mora imeti tudi strokovni tečaj za usposabljanje iz orientacije in mobilnosti slepih in slabovidnih.